

DE JORDLØSES BEVEGELSE I BRASIL OG DERES KAMP FOR MENNESKERETTIGHETER

Av Betty Marie Furrevik

Dette heftet er basert på en oppgave skrevet av Betty Marie Furrevik, medlem i RV og student ved Høgskolen i Lillehammer. Oppgaven ble skrevet før valgseieren til det brasilianske arbeiderpartiet PT i oktober 2002, hvor PTs kandidat «Lula» ble valgt til landets president. Heftet er lettere omskrevet og oppdatert for å gjenspeile dette, og gir en god bakgrunn til å forstå landets problemer - først og fremst problemene til de fem millioner jordløse fattigbønder.

Heftet gir ikke nødvendigvis uttrykk for RVs politikk.

*Utgitt av Rød Valgallianse
RV-hefte nr 4 2002*

*Adresse:
Rød Valgallianse,
Osterhausgt 27,
0183 Oslo*

*Telefon: 22989050
Faks: 22989055
E-post: rv@rv.no
Internett: www.rv.no*

MST - De jordløses bevegelse i Brasil og deres kamp for menneskerettigheter

En prosjektoppgave av
Betty Marie Furrevik

ET SULTENT BARN!

Et sultent og gråtende barn sto plutselig og uventet ved min side.

Det ba på sine tynne knær om noe å spise.

Jeg så lenge på barnet.

Jeg prøvde forsiktig å se om det var gutt eller pike.

Jeg prøvde igjen forsiktig å se hvor gammelt dette barnet var,
men jeg kunne ikke se det.

Barnet var blitt altfor tynnt og magert.

Håret hadde falt ut av mangel på næring.

Barnet var sultent.

Barnet ba igjen med skjelvende stemme om noe å spise.

Jeg falt i gråt.

Våre tårer blandet seg sammen til et helvete.

Et helvete som lot barn sulte i hjel.

Når det likevel var mat nok til alle.

Med skjelvende stemme og fremdeles gråt i mine øyner,
ga jeg barnet alt jeg hadde å spise.

Jeg ba på mine knær om tilgivelse for at jeg hadde nok mat,
men ikke dette vakre barnet.

Barnet tok langsomt på meg.

Jeg skvatt med det samme.

Det var som om et spøkelse tok på meg.

Jeg kjente meg kald og kulden spredde seg,
til hele min kropp og sjel.

Kulden ble nå forvandlet til en dyp varme.

Fordi nå hadde barnet fått i seg noe å spise.

Hele dets kropp var nå varm og tilfreds.

Barnet smilte til meg og jeg gjorde det samme.

Våre smil blandet seg sammen med våre tårer.

Dette ble til et sammensurium av farger.

Blått sto for troen!

Grønt sto for håpet!

Rødt for rettferdigheten og kjærligheten!

De resterende fargene ble til lykke og tilfredshet!

Akkurat nå var barnet mett og kunne leve enda en dag.

Men ingen visste hva som vil skje akkurat dette barnet i morgen.

Barnet var nå sovnet på mitt fang.

Betty Marie Gomes Furrevik, våren 97.

INNHOLDSFORTEGNELSE:

Forord

Innledning

Kapittel 1:

- 1.1. Brasils historie i korte trekk
- 1.2. Historien om MST √ De jordløses bevegelse i Brasil
- 1.3. Deres kamp for jordreformer og beskrivelse av en jordokkupasjon

Kapittel 2:

- 2.1. Teori, Metode, resultater og drøftinger
- 2.2. MST og FNs konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter
- 2.3. MST og FNs konvensjonen om sivile og politiske rettigheter
- 2.4. Brasils konstitusjonen og MST
- 2.5. Trancend-metoden √ En konflikttransformasjon med fredelige midler på Brasils jordkonflikter

Kapittel 3:

- 3.1. Konklusjonen: Brasils fortid, nåtid og hva med fremtiden

Litteraturliste

TOM SIDE

FORORD

Først og fremst er jeg en rettferdighetsforkjemper fra Brasil som har vært opptatt av mitt hjemlands fattigdomsproblematikk siden jeg var barn. Derfor er det en stor glede for meg å kunne skrive og senere kunne presentere denne oppgaven. Selv om jeg hadde planer om å skrive om mitt hjemland for mange år siden. Mye har skjedd i de årene jeg har vært i Norge både på godt og vondt. Jeg er oppvokst i både Norge og Brasil og har følt meg rotløs, men roen kommer sakte over meg etter at denne oppgaven skrives og senere presenteres.

Når jeg i januar dette året ankommer flyplassen i Recife (min fødeby), ser jeg med en gang små og store barn som tigger om mat eller penger. Retten til de grunnleggende behov, som blant annet mat og rent vann, er noe de fleste av dere som leser denne oppgaven tar som en selvfølge. Jeg kjenner da i mitt hjerte mine landsmenn/kvinnens fortvilelse om nettopp retten til mat og verdighet. Mitt hjerte blør for mine landsmenn/kvinner, men også for alle verdens fattige. Min barndom husker jeg som litt vanskelig, men jeg fikk dekket alle mine grunnleggende behov, som blant annet mat, klær, bolig, skolegang og kjærlighet. Men hva med de som ikke får dekket det da, tenkte jeg som barn.

Brasil er mitt elskede land med blant annet flotte strender, natur, *bossa nova*-musikk og med et flerkulturelt samfunn. Brasilianere er svarte, hvite, gule eller en blanding av alle disse fargene. Indianerne som er landets første innbyggere lever stort sett i reservater og disse er dårlig behandlet i dagens Brasil, dessverre. Vi er likevel brasilianere alle sammen og er stolte av å være det. Selv om jeg personlig ikke er stolt av landets grusomme historie og behandlingen av indianerne.

Hver morgen på skolen sang vi nasjonalsangen i den noen ganger stekende solen, men også i regnet. Jeg kunne da få tårer i øynene av stolthet over vår nasjonalsang og Brasils flagg som vaiet med sine flotte farger i skolegården. På landets flagg står det «Orden og Fremskritt». Jeg er født under militærdiktaturet (1964 - 1984) og trodde på mitt hjemland, inntil jeg forsto hva diktaturet førte til. Jeg vet ikke om jeg tror på mitt hjemland nå heller, men jeg ønsker rettferdighet for dagens fattige i Brasil og i verden forøvrig. I dag er Brasil en slags demokratisk stat eller kanskje et «demokratisk diktatur».

Jeg vil takke mange flotte mennesker for all hjelpen jeg har fått til denne oppgaven. Først vil jeg takke Jaime Amorin og Rita Zannotto, de to første MST-medlemmene som var her i Norge for noen år siden. Begge ga meg inspirasjon til å tro på et nytt og bedre Brasil for alle. Jeg vil også takke alle i bevegelsen

som jeg har kjent i disse årene jeg har lest og besøkt bevegelsen. Jeg takker spesielt for deres samtaler og for deres tålmodighet med meg. Jeg liker å spørre og de samme spørsmålene kan jeg stille flere ganger. Jeg vil også takke Luiz César Rosa Freitas som jobber som helsearbeider for MST i Sør-Brasil. Han tok meg med på en leier utenfor Porto Alegre, der jeg ble kjent med mange flotte og verdige jordløse.

Jeg vil også tilslutt gi en stor takk til Frei Betto (frigjøringssteolog), Plínio de Arruda Sampaio (en av grunnleggerne av PT - Brasils arbeiderparti, advokat og redaktør av avisen «Correio da Cidadania») og Bernardo Manzano Fernandes (professor på et universitet i São Paulo, har skrevet flere bøker om MST). Alle disse tre har gitt meg all moralsk støtte og tilgang til eventuell litteratur og spørsmål om bevegelsen da jeg møtte de for første gang på universitetet i Nottingham i fjor høst. Jeg vil også takke min lærer på Menneskerettighetsstudiet, Lars Petter Soltvedt, for den støtten jeg fikk til valg av denne oppgaven. Jeg vil også takke mine medstudenter som ga meg mange gleder ved å bli kjent med dem. De av dere som jeg ikke har nevnt er likevel i både mine tanker og i mitt hjerte, og da tenker jeg også mye på min familie både her i Norge og i Brasil.

SAMMENDRAG

Jeg har skrevet prosjektoppgaven «MST – De jordløses bevegelse i Brasil og deres kamp for menneskerettigheter». Jeg har i flere år fulgt med i deres kamp for jordreform gjennom blant annet norske og internasjonale medier, lest mye om dem, besøkt bevegelsen i Brasil og møtt dem i Norge. Hovedgrunnen til at jeg har fulgt denne bevegelsen er deres gode resultater for dagens fattige i rike Brasil. Brasil er et rikt land på ressurser, men disse blir ikke fordelt blant landets fattige. MST har oppnådd oppsiktsvekkende resultater ved å gi mange millioner av landarbeidere og andre et håp om en bedre fremtid. Jeg vil senere i denne oppgaven skrive om resultatene bevegelsen har oppnådd og hva landets myndigheter har oppnådd i den tiden bevegelsen har eksistert.

MST har fått mye internasjonal støtte både politisk og økonomisk. Brasils myndigheter har gjort lite for å få til en rettfærdig jordreform, og dette vil jeg skrive om i denne oppgaven.

Jeg har brukt mange forskjellige kilder, blant annet intervjuer med mennesker i

og rundt bevegelsen, lest bøker om bevegelsen, lest hva norske og internasjonale medier sier om MST. Jeg har også vært i Brasil to ganger, første gangen i 2000 og sist i januar i 2002. Jeg vil bruke informasjonen fra januar til februar 2002 i denne prosjektoppgaven. Jeg konsentrerer meg spesielt om FN-konvensjonene om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og om sivile og politiske rettigheter. Jeg skriver litt om landets konstitusjon og deres praksis og om fredsforskeren Johan Galtungs sin Transcend-metode – en konflikttransformasjon med fredelige midler på en jordokkupasjon. Jeg nevner så vidt i avslutningen den brasilianske pedagogen Paulo Freire sin metode, om det han har skrevet i boken *De undertryktes pedagogikk*.

Hovedkonklusjonen i denne prosjektoppgaven «MST – De jordløses bevegelse i Brasil og deres kamp for menneskerettigheter», er blant annet at Brasil sier de er en demokratisk stat med en rettighetsstanke som grunnpilar. De bryter likevel med deres grunnlov, bryter med den ratifiserte konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, blant annet får ikke landets fattige dekket sine grunnleggende behov, som mat, klær, bolig og retten til jord. De bryter også med konvensjonen om sivile og politiske rettigheter ved at det stadig blir avdekket brudd på menneskerettigheter, blant annet ulovlige fengslinger, dårlige fengselsforhold, tortur og annen nedverdiggende behandling av mennesker.

INNLEDNING

Tenk dere Brasil med eksotiske frukter, eksotiske planter og dyreriket i Amazonas, vakre strender med vakre tangajenter og muskuløse menn, samba, karneval, *bossa nova*-rytmer, Pelé/Ronaldo og fotball. Dere velger selv hva som opptar dere i vakre Brasil, mens jeg velger først og fremst menneskerettigheter. Du hører dette og tenker, er dette paradiset? Jo, dette er paradiset, men bare et fåtall av landets innbyggere får nytte av dette paradiset.

Min problemstilling gjennom hele denne oppgave blir blant annet å sette fokus på MSTs kamp for retten til jord, mat, skolegang. Jeg vil også sette fokus på hva Brasil gjør for deres fattige og spørsmålet blir i dette tilfellet hvorfor fem millioner jordløse okkuperer jord med loven i hånden.

For å forstå Brasils fattigdomsproblematikk og MSTs kamp for jordreformer, er vi nødt til å se på landets historie.

KAPITTEL 1

1.1. Brasils historie i korte trekk.

Europeere/portugiserne kom til Brasil på begynnelsen av 1500-tallet og de kalte det for en ny oppdagelse. Mange kaller dette en okkupasjon. De kom til paradiset, og da de oppdaget Brasil oppkalte de landet etter et tre (Pau√Brasil –Brasil-treet) som de fant. De kom på jakt etter gull og landområder, men fant også landets opprinnelige innbyggere, indianerne. Disse ble drept og i dag finnes bare om lag 350.000 indianere igjen, stort sett i reservater. Europeerne/portugiserne fordelte landets ressurser seg imellom og her kan vi begynne å forstå hvorfor dagens Brasil har så store forskjeller mellom fattige og rike. Dagens elite er blant annet etterkommere av europeerne/portugiserne. Dagens fattige er blant annet indianerne, svarte (etterkommerne fra slavetiden), men også noen fattige europeere som kom til Brasil for å skaffe seg arbeid.

Først litt fakta om Brasil: Brasil er det femte største landet i verden, både når det gjelder folketall og areal. Arealet omfatter om lag halvparten av Sør√Amerika og det samme når det gjelder folketallet. Brasil har verdens tiende største økonomi og det regnes som et hovedtransittland for narkotika fra Sør√Amerika til Europa. De 10 prosent rikeste eier halvparten av alle verdiene i landet. Tre prosent av jordeierne eier to tredjedeler av den dyrkbare jorda. Det er 170 millioner mennesker i Brasil og 85 millioner av disse lever under fattigdomsgrensen «som ifølge FN er på under to dollar om dagen. FN sier også at Brasil er et av de landene i verden med skjevast fordeling av ressurser mellom fattige og rike.

Brasils utenlandsgjeld var på om lag 194 milliarder dollar i 1997 og den har bare økt siden den gang. Landet eksporterte i 1996 for 47 milliarder dollar og importerte nesten for det samme beløpet. Med disse fakta kan man bedre forstå hvorfor det er så stor fattigdom i Brasil og forstå hvorfor det er behov for store og dype endringer i dagens system.

1.2. Historien om MST

– De jordløses bevegelse i Brasil

På begynnelsen av 1970-tallet var det store økonomiske problemer i Brasil (det har det alltid vært for landets fattige) og stor arbeidsløshet. Spesielt ble det store forandringer i jordbrukspolitikken. Mange familier solgte all jord de hadde og dro til storbyene for å søke en bedre tilværelse. På slutten av 1970-tallet ble MST født i det sørlige Brasil, men kampen om jord har eksistert siden europeerne kom til landet på jakt etter gull og landområder. Disse er fremdeles blant landets elite og nyter godt av landets ressurser mens fem millioner er jordløse og andre ekstremt fattige.

MST begynte sine første okkupasjoner på slutten av 1970-tallet og på begynnelsen av 1980-tallet. De mente og mener fortsatt at det er uakseptabelt at 35.000 jordbrukseiendommer, eid av private firmaer, rike familier og kirken, ble liggende brakk mens fem millioner jordløse familier levde under ekstrem fattigdom. Det er omtrent like mange som hele innbyggertallet i Norge. MST begynte da å okkupere jord med loven i hånden og deres slagord var og fremdeles er blant annet «Okkuper, produser, Stå imot!». I dag sier de også «For et Brasil uten godseiere».

Hva sier landets grunnlov om jord som ligger brakk? Den nye konstitusjonen etter diktaturets fall er fra 1988 og sier blant annet følgende: «Jord som ligger brakk skal tildeles de som trenger det». Bevegelsen bruker da grunnloven og okkuperer, demonstrerer og presser landets myndigheter til å fordele jord til de som trenger det. Bevegelsen har stor støtte fra brasilianere flest og internasjonalt har de fått en stor anerkjennelse. MST har 1,5 millioner medlemmer og har representanter i 23 av 27 delstatene i Brasil. De representerer den viktigste sosiale bevegelsen i dagens Latin-Amerika. Bevegelsen har 160.000 barn som går på skolen fra første til fjerde klasse. Det er også 1800 statlige skoler i bosetningene og 3900 lærere som er betalt av delstatene. I samarbeid med UNESCO og 50 universiteter er det 30.000 ungdommer som får skolegang.

Bevegelsen fikk i begynnelsen og får fremdeles støtte av blant annet den katolske kirken (den progressive delen av kirken, som bygger på den såkalte frigjøringssteologien). Denne bevegelsen oppsto på slutten av 1960-tallet og støttet folkets kamp mot undertrykkelse og fattigdom. Brasil levde under militærdiktatur mellom 1964-1984 og alle politiske og folkelige bevegelser var forbudt. Etter diktaturets fall begynte bevegelsene og politiske partier igjen å mobilisere de fattige

mot urettferdigheten i landet. Det oppsto et nytt parti, «Brasils Arbeiderparti» (PT) som støttet og fremdeles støtter MST. Bevegelsen er likevel støttet av flere: anarkister, sosialister, kommunister, religiøse grupper og til og med grupper eller enkelt-mennesker som ikke tilhører noen av disse gruppene ovenfor. Alle er enige om et felles mål: å avskaffe fattigdommen og få til en rettferdig jordreform.

1.3. Kampen for jordreformer og beskrivelse av en jordokkupasjon

MST er uten tvil en av de viktigste sosiale bevegelser i dagens Latin-Amerika. De har over 1,5 millioner medlemmer og er organisert i nesten alle delstatene i Brasil. De har flere tusen barn og unge under utdanning. De er som et nytt samfunn i staten Brasil. Myndighetene sier de har meldt seg ut av samfunnet, men dette mener ikke MST, de sier derimot at de er utstøtte av samfunnet og må bruke loven for å få sine rettigheter dekket. De har klart å organisere nettopp de som er utstøtt av staten Brasil, nemlig de jordløse, sesongarbeidere, arbeidsløse eller andre grupper eller enkelt-individer som tidligere ikke har vært organisert. De har også klart å organisere alle slags grupper, uansett religion og politisk tilhørighet. Alle disse er enige om en ting, og det er få til en rettferdig jordreform. Bevegelsen har også fått stor innflytelse i politikken (ikke minst Arbeiderpartiet PT) og de har allianser med andre sosiale bevegelser, fagforeninger og andre. De har også stor støtte blant brasilianere flest. Spesielt har de stor støtte internasjonalt for deres kamp for jordreform.

De har også konstitusjonen på deres side. Den sier følgende: «Jord som ikke oppfyller sin sosiale funksjon kan eksproprieres av staten til jordreform» (Paragrafene 184 til 191). Det er nettopp det MST gjør i praksis, de okkuperer jord som de har rett på. De øver press på myndighetene ved at de har store demonstrasjoner, marsjer, og holder foredrag om deres situasjon og reiser både i Brasil og i verden forøvrig. MST har i de årene de har eksistert gitt 300.000 familier tilgang til jord og 80.000 andre bor i midlertidige telteleire og venter på jord fra staten. Den forrige presidenten (før valget av «Lula» fra PT i oktober 2002), Fernando H. Cardoso, sa at 480.000 familier har fått jord i de siste sju årene, mens MST sier bestemt at det er kun halvparten av de regjeringen reklamerer for.

Jeg vil nå beskrive en jordokkupasjon for å kunne forstå en av bevegelsens arbeidsmetoder. Vi kan si at en jordokkupasjon har 4 faser (noen er veldig flytende og går i hverandre). Jeg starter med fase 1 som kalles en forberedelsesfase.

Fase 1: Forberedelser

MST starter med å undersøke hvilken eiendom som kan okkuperes ifølge grunnloven. Det er flere kriterier som må oppfylles, og to av disse er produktivitet og minstestørrelse på eiendommen. Aktivistene i bevegelsen begynner å snakke med jordløse familier og drar ofte til disse for å fortelle om bevegelsen. De holder også taler på offentlige plasser, deler ut løpesedler og så videre. De aktuelle familiene blir invitert til et møte, der MST forteller om deres historie og hvorfor det eksisterer jordkonflikter. De forteller også hvordan en jordokkupasjon foregår og hvordan disse organiseres. MST forklarer også de vanskelighetene som kan oppstå ved en okkupasjon. Jordokkupantene får også høre om en fremtid som er bedre og at man kan få til et verdig liv etter at okkupantene får tildelt jord. Familiene får ikke vite når og hvor okkupasjonen skal foregå. Dette får de ofte vite like før selve okkupasjonen. Dette av sikkerhetsgrunner overfor okkupantene og at verken politiet eller at landeierens leiesoldater skal få vite det. Familiene må også forberede seg mentalt på en okkupasjon både på godt og vondt. Ofte okkuperer de i veikanten før selve okkupasjonen av jorda og kan være der i noen dager, uker eller noen ganger i måneder. MST får ofte økonomisk støtte både fra religiøse grupper, fagforeninger eller NGOer. De får spesielt til lån av deres kontorer, møtelokaler, dekning av kontorutgifter, støtte til transport og så videre. Denne fasen kan vare alt fra noen uker til noen måneder.

Fase 2: Selve okkupasjonen

Eiendommen som skal okkuperes er allerede valgt ut på forhånd. Familiene har nå fått vite hvor og når de skal okkupere, noen ganger bare få timer før okkupasjonen skal skje. De blir bedt om å ta med seg de få eiendelene de har og noe mat. MST skaffer det familiene vil trenge senere. Jeg bodde sammen med okkupanter i et døgn i en veikant i Sør-Brasil (utenfor Porto Alegre). Leiren heter «10. desember» – de hadde okkupert på selveste Menneskerettighetsdagen. Jeg spurte om de visste at det var Menneskerettighetsdagen, men det visste ingen av de jeg spurte. Disse familiene hadde bodd i veikanten i to måneder og ventet på jord-

fordeling av delstaten Porto Alegre. I sør er det ofte lettere å få jord siden PT – Arbeiderpartiet – dominerer denne delstaten. Mine informanter sa at om 6 måneder ville disse familiene få jord av staten. Okkupantene har dårlige boforhold mens de er der, med blant annet dårlig sanitære forhold. Husene er laget av plast og på vinteren er de svært kalde, det regner ofte inne i teltet osv. Dette fører til mange sykdommer som er utryddet her i vesten. Andre steder i Brasil må okkupantene vente i flere år eller forgjeves på jord. Der foregår også grove menneskerettighetsbrudd etter en okkupasjon, blant annet drap eller ulovlig fengsling. Dette skal jeg skrive mer om når jeg senere skal skrive om FNs konvensjonen den sivile og politiske rettigheter.

Tilbake til en okkupasjon: familiene går i samlet flokk og noen av menn/kvinnene har blitt valgt til å gå foran i flokken. Disse er klare for å eventuelt dø for deres rett til jord. De har ingen våpen, men deres redskap, kampsanger og håpet om en bedre framtid for deres barn. Etter okkupasjonen blir MST-flagget hengt opp eller satt i bakken som symbol på deres kamp og verdighet. Noen av disse okkupasjonene er ofte dramatiske og jordeiere anmelder MST for ulovlig okkupasjon. De sender sine leiesoldater eller sender bud på delstatspolitiet. I flere tilfeller venter disse på okkupantene og prøver å hindre selve okkupasjonen. Ofte blir det slag og spark av både menn/kvinner og til og med deres barn, drap, fengsling og tortur.

Fase 3: Livet i leiren etter okkupasjonen

Familiene begynner å bygge sine små hus av svarte søppelsekker og som reisverk bruker de tømmer. De av familiene som har egne midler bygger kanskje små hus/hytter av tre eller av leire. Man organiserer seg i små grupper og hver gruppe har ansvar for sitt område. Hver gruppe velger en ledelse, og begynner etter hvert å lage enkle toaletter, felles kjøkken, radiostasjon, skoler i det fri, barnehager og så videre. Hver morgen og kveld er det felles møter for ledelsen i hver gruppe. På ettermiddagen er det ofte allmannamøter der man deler sine sorger og gleder, synger kampsanger, spiller gitar eller andre instrumenter. Barna går i tog inne i leiren og synger sine egne kampsanger. Dette er en mental forberedelse på livet i leiren på godt og vondt. Denne fasen er ekstremt vanskelig på grunn av mange trusler, sykdommer som kan oppstå ved at så mange bor tett sammen eller av andre årsaker. De jordløse visste hva de tidligere hadde, her blir et nytt liv lovet, men de må selv ta del i sitt nye liv. Noen faller fra av disse årsakene. Noen av familiene har

egne oppsparte midler ved at de har solgt alt de eide eller lånt av noen. De som ikke har dette får støtte fra religiøse grupper, lokalsamfunnet, andre organisasjoner eller fra enkeltindivider. I noen tilfeller får de støtte fra de lokale myndighetene. Delstatene i sør, som for eksempel Porto Alegre, gir mer støtte til de jordløse enn i Nordøst-Brasil.

Samtidig som okkupantene venter på jord er MST i samtale med myndighetene for å få til en avtale om jordfordeling til familiene. Familiene får bare utdelt jord ut fra hvor lenge de har vært i bevegelsen. MST krever at myndighetene måler opp jord som er okkupert og de krever også registrering av familier. Bevegelsen har samtidig flere marsjer, demonstrasjoner eller aksjoner for å få oppmerksomheten til medier og andre. I de eventuelle intervjuene forteller MST om forholdene i leirene og tar de med til livet i leiren for at de skal se realitetene. Hvis okkupantene får jord fra staten, får landeierne erstatning.

Fase 4: Etter tildeling av jord

Nå har familiene fått tildelt jord av staten etter mye slit og kanskje mange grove menneskerettighetsbrudd. Nå har de endelig deres etterlengtede jord og deres drøm om et verdig liv kan starte. Familiene får et midlertidig skjøte på eiendommen. De må betale for jorden de får tildelt og det kan ta ganske mange år før dette skjer. Mange familier har store vanskeligheter med å betjene lånet de har fått fra staten. Ofte er disse lånene skyhøye mens jordeierne har fått en meget god pris for den jorden som staten kjøpte opp. Her er det viktig å forstå at jorda har tilhørt først og fremst indianere og etter at disse ble brutalt drept tok dagens elite jorda til seg og sine. Brasils historie forteller mye om disse realitetene.

KAPITTEL 2

2.1. Teori, metode, resultater og senere drøfting.

Jeg har spesielt i denne oppgaven valgt å konsentrere meg om to av FN-konvensjonene, som er om den økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og om den sivile og politiske rettigheter. I den første konvensjonen har jeg nesten bare konsentrert meg om den økonomiske og sosiale delen, mens den kulturelle er så vidt nevnt i historien til Brasil, der jeg forteller noe om landets første innbyggere som er indianere. Jeg har også valgt å skrive om de sivile og politiske rettigheter.

Jeg har videre satt meg noe inn i landets nye konstitusjon fra 1988 som bygger på FNs Menneskerettighetserklæring fra 1948 – som blant annet selv er basert på tiden etter den franske revolusjonen i 1789. Denne grunnloven er veldig relevant for MST og deres kamp for jordreformer. Loven sier at «jord som ligger brakk, skal tildeles de som måtte trenge det» (paragrafene 184 til 191).

Jeg skal også nevne fredsforskeren Johan Galtungs sin Transcend-metode, som beskriver hvordan man kan få til en fredelig konfliktløsning på fattigdomsproblematikken i fattige land. Metoden til Galtung er FNs manuelle treningsprogram for konfliktarbeid som de begynte å bruke på 90-tallet. Jeg har her i denne oppgaven brukt den på MST og deres kamp for jordreformer. Galtung identifiserer problemet, definerer problemet, formulerer kriterier, foreslår alternativer, vurderer handlinger og tilslutt foreslår handling.

Jeg bruker også litt om metoden til den kjente brasilianske pedagogen Paulo Freire, om hvordan de undertrykte skal frigjøre seg fra undertrykkelsen. Jeg skriver om Freire sin metode i siste kapittel, der jeg avslutter oppgaven med mine egne tanker, om hvordan få til menneskerettigheter i Brasil.

Grunnen til at jeg har valgt disse teoriene, er at jeg syntes disse beskriver det jeg vil at dere lesere skal forstå om landets store og dype fattigdomsproblematikk. Man ser klare brudd på konvensjonene, deres grunnlov og så videre. Både landets konstitusjon og FNs konvensjoner er veldig omstridt ved at landet bryter med disse og ikke etterlever den i praksis.

Det er skrevet mye om Brasil, men lite om MST. Av aktuelle bøker kan jeg blant annet nevne: En bok av brasilianeren Jayme Benvenuto jr. fra 2001: *Menneskerettigheter – de økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter*. Han snakker om disse rettighetene som en fundamental rettighet for dagens fattige i Brasil. Jeg har også lest boken til to brasilianske advokater: Cinthia Robert og Danielle Marcial: *Menneskerettigheter – Teori og Praksis*. Disse to tar opp historien til menneskerettighetene og prøver å gå inn på teoriene og praksis i Brasil.

Jeg har brukt om lag tre uker på å undersøke nærmere om MST i Brasil ved eget besøk, men som jeg tidligere har nevnt har jeg fulgt denne bevegelsen i lang tid. Mine egne observasjoner er en del av den røde tråden som jeg prøver å få til i denne oppgaven.

Min problemstilling er å sette fokus på MST og deres intense kamp for menneskerettigheter. Mine informanter sier klart fra at de mener at Brasil er et land med store ressurser og derfor burde disse fordeles mellom folket. De aktuelle bøkene sier også det samme og mine observasjoner sier også det samme.

Metodene til denne prosjektoppgaven har vært flere: blant annet intervjuer, samtaler, egne observasjoner, aktuelle bøker om dette temaet.

Jeg har blant annet intervjuet João Arnaldo Junior på 27 år, ganske nyutdannet advokat, født i Salgueiro i delstaten Pernambuco, han kom til hovedstaten i Pernambuco for å studere som 14-åring. Han sa selv at han forsto hvordan landarbeidere hadde det, siden han selv kom fra landet. Selv kom han fra en middelklasse- eller velstående familie på landet. João likte ikke urettferdigheten mot landarbeiderne og mente at jordreform var det rette for Brasils fem millioner jordløse. Han hadde vært med i MST i tre år og var deres advokat i delstaten Pernambuco. Han var også advokat for CTP √ den kirkelige kommisjonen for jordbruksspørsmål. Der intervjuet jeg også João siden MST i Recife ikke hadde egne kontorlokaler, men lånte ofte av CPT. Han er også

João Arnaldo Junior

medlem av Den nasjonale bevegelsen for advokater. Dette er en bevegelse som er nystartet i Brasil for advokater som taler folkets røst. João tilhører også den delen av katolske kirken som kalles frigjøringsteologien. Han sa at han trodde på en gud som talte folkets sak, men når den ikke gjorde det var han en tilhenger av marxis-

Patricia dos Santos

Luiz Cesár Rosa de Freitas

men. Han kalte seg derfor kristen/marxist og jeg vedlegger et bilde av João med bildet av en av tidens viktigste frigjøringssteologer Don Elder Camera (som døde i fjor).

Jeg intervjuet også Patricia dos Santos på 21 år og høygravid. Jeg traff Patricia i Caruaru der MST i Pernambuco har hovedsete. Når jeg så Patricia der høygravid og smilende fikk jeg lyst til å intervjuer henne. Hun er en ung, men meget bevisst kvinneforkjemper. Hun gikk på MST's skole ITERRA, som er en teknisk fagskole i den sørlige delen av Brasil. Der skulle hun gå i tre år og var ferdig med de to første. Hun tok videregående der og sa at der lærte man å respektere sine medmenneskene og bli et bedre menneske også. Hun lærte også om alle de som kjempet for rettferdighet og en av de som hun nevnte spesielt var Rosa Luxemburg (revolusjonær fra Polen som ble drept i Tyskland i begynnelsen av 1920-tallet). Hun kalte seg derfor marxist, men også feminist. Hun skulle skrive en prosjektoppgave om «Kvinnenes deltagelse i delstaten Pernambuco». Patricia hadde foreldre som var bosatt i nærheten og var derfor en del av kampen for jord. Hun hadde tatt ungdomsskole og deretter jobbet i forskjellige underbetalte jobber og ble lei av dette. Siden hun var datter av allerede bosatte, så hun det som naturlig å være med på kampen. Hun var høygravid med sin kamerat som hun hadde truffet på skolen og savnet han veldig. Han var fra Sør-Brasil og kanskje ville hun flytte dit senere. Patricia fortalte varmt om kjærligheten til en likeverdig partner og at han satte pris

på henne. Han hadde lært at kvinner også har rettigheter. Kvinnene i Brasil blir ofte sett som et sexobjekt eller bare som mor, men ikke som en likeverdig person.

Jeg hadde også en samtale med helsearbeideren Luiz Cesár Rosa de Freitas på 44 år. Cesár hadde jobbet som helsearbeider i 25 år. Før han gikk inn i MST, hadde han jobbet for delstaten Rio Grande do Sul i den føderale nasjonale stiftelsen for helse. Han hadde dedikert sitt liv til bevegelsen for ti til tolv år siden, da han så hvor prekært det var blant de fattige. Han hadde gått fra hus og familie for å kjempe for folket og med folket. Han sa at han stemmer PT ✓ Arbeiderpartiet i Brasil. Mange medlemmer av MST stemmer Arbeiderpartiet. Cesár sa også til meg, «Vi må kjempe for de fattige, siden staten ikke tar sitt ansvar». Selv er han fra en by utenfor Porto Alegre.

Jeg hadde også flere samtaler med Ana Maria Leite. En kvinne i begynnelsen av tredivårene. Hun kom fra en by utenfor Porto Alegre i Rio Grande do Sul. Det er en flott og verdig kvinne jeg møtte som jeg aldri vil glemme. Ana hadde bare tre år på skolen, men en livserfaring som en kvinne i vesten aldri ville fått, med all overflod, høyt utdanningsnivå og så videre. Jeg husker enda hennes latter og alltid smilende ansikt, selv om livet hennes hadde vært veldig vanskelig. Hun, mannen og hennes to barn, hadde deltatt på jordokkupasjoner for noen år siden. Ana var selv datter av småbønder og hennes drøm var å eie jord. Ana og hennes familie hadde til slutt fått deres etterlengtede jord, men livet på landet er ofte meget vanskelig.

En dag hadde hennes mann tatt med barna og reist sin vei. Han ville tilbake til byen og det ville ikke Ana. Ana mistet mannen og barna. Hun prøvde å få foreldreretten, men dommen slo fast at mannen skulle ha barna. I mannssjåvinistiske Brasil er det sjelden eller aldri at mannen får foreldreretten til barna. Ana sier selv, at hovedgrunnen var at hun tilhørte MST og ble kalt en pøbel av den grunn. Ana fikk realisert sin vakre drøm om å få jord, men mistet familien. Anas kamp går likevel videre og hennes drøm er nå at hennes barn skal bli store nok til å velge.

2. 2. MST og FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

I begynnelsen av 2003 vil en spesialutsending fra FN ved navn Miloon Kothan besøke Brasil. Han har allerede fått tillatelse av landets myndigheter til dette besøket. Kothan skal granske og senere skrive en rapport om «Retten til jord i Brasil» og eventuelle brudd på menneskerettigheter i forbindelse med jordkonflik-

ter. Han sier videre at hans besøk er en fortsettelse av tidligere besøk av spesialutsendingen Jean Ziegler sitt besøk angående «Sult i Brasil». Jean Ziegler skal snart presentere en rapport som sier «at retten til jord og retten til mat, er en rettighet som er udeelig». Kothan vil videre også undersøke nærmere Brasils boligsituasjonen. Ifølge en NGO – Den Inter/Amerikanske Plattformen for Menneskerettigheter – lever mange familier uten tilgang på bolig, rent vann, dårlig sanitære forhold og så videre. Andre dype problemer er at favelas vokser mer og mer for hver dag som går. De sier videre at 26 prosent av boligene i Recife er favelas og i São Paulo er de 17 prosent. Dette sier også mange andre kilder om disse problemene.

Men hva sier FNs konvensjonen om den økonomiske og sosiale rettighetene?

Brasil har ratifisert denne konvensjonen i begynnelsen av 90-tallet og derfor er denne konvensjonen bindende. Jeg skal nevne det som står i artikkel 1 og 2, og drøfter videre på brudd på disse.

I artikkelen 1 står det følgende:

«1. Alle folk har selvbestemmelsesrett. I kraft av denne rett bestemmer de fritt sin politiske stilling og fremmer fritt sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.»

Den sier videre i artikkelen 2:

«2. Alle folk kan for sine egne formål fritt råde over sine naturrikdommer og forekomster, så lenge dette ikke setter til side forpliktelser som følge av internasjonalt økonomisk samarbeid, basert på prinsippet om gjensidig nytte og folkerettens regler. Ikke i noe tilfelle må et folk bli berøvet sitt eget eksistensgrunnlag.»

I Brasil lever det fem millioner jordløse som følge av endringer i det brasilianske jordbrukspolitikken fra 70-tallet. Disse problemene oppsto allerede under koloniseringen av Brasil på 1500-tallet og har fortsatt til den dag i dag. Mange familier måtte selge sin jord og dro til storbyene på jakt etter jobb og en bedre tilværelse. De fant i stedet de nåværende *favelas* og sult. Videre lever også 60 millioner av mennesker uten tilgang til akseptabel renovasjon, rent vann eller annet. Det er 40 millioner underernærte i Brasil og 25 millioner lever i *favelas*. Det sies også at det er 12 millioner barn som er forlatt av sine foreldre. Dette er tall fra 90-tallet, men situasjonen er ikke blitt noe særlig forbedret siden den gang. I Recife (hovedstaden i delstaten Pernambuco), omtalt av WHO – Verdens Helseorganisasjon – som

verdens femte dårligst stilte by når det gjelder sosiale forhold. Der er også MST meget sterke og der skjer ofte matrøveri i denne delstaten. Gjennomsnittsalderen i Brasil er på 69 år for kvinner og 63,5 for menn. Mange av sykdommene som er så og si uttrykket i vesten, er svært vanlige i Nordøst-Brasil. Arbeidsløsheten er meget høy og mer enn 60 prosent av de som arbeider tjener mindre enn halvparten av minstelønnen (som per i dag er på om lag 1000 kr i måneder). Analfabetismen for personer over 15 år er på 18 prosent og det er kun 46 prosent som har mer enn fire års skolegang. Dette gjelder spesielt den svarte delen av befolkningen.

Det er uendelig mange brudd på konvensjonen om økonomiske og sosiale rettighetene. Det er også mange mørketall her. De aktuelle menneskerettighetsbruddene på denne konvensjonen er at i MST-leirene lever 80.000 familier uten tilgang til rent vann, strøm og uten akseptable sanitære forhold. Disse familiene venter på tildeling av jord av staten. Sånn må de leve i flere måneder eller noen ganger i flere år. Mange barn dør i disse leirene av mangel på disse grunnleggende rettighetene. Her er også klare brudd på Barnekonvensjonen som også Brasil har ratifisert.

Videre sier artikkelen 3 i samme konvensjon følgende:

«3. Konvensjonspartene forplikter seg til å sikre menn og kvinner lik rett til å nyte alle de økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon.»

Dette betyr i praksis at Brasil ikke følger sine ratifiserte konvensjoner, ifølge denne artikkelen.

2.3. MST og FN-konvensjonen om de sivile og politiske rettigheter

Brasil ratifiserte denne konvensjonen på begynnelsen av 90-tallet, slik som konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Men landet har store vanskeligheter med å etterleve disse konvensjonene. Myndighetene selv sier at de gjør mye, men virkeligheten er ofte en helt annen. Det går altfor sakte og landets fattige er desperate etter rettferdighet. Myndighetene har opprettet en egen kommisjon for menneskerettigheter og har fått en egen minister som tar seg av disse spørsmålene. De har også opprettet et Nasjonalt Program for Menneskerettigheter,

der de samarbeider med flere NGO-er i Brasil. De har opprettet en egen «Ring gratis linje» for de som blir utsatt for tortur eller annet nedverdiggende behandlinger. Dette er gjort i samarbeid med en NGO i Brasil som heter Den Nasjonale Bevegelsen for Menneskerettigheter. Dette er et helt nystartet prosjekt (fra februar 2002) og jeg vet lite om hvor vellykket dette prosjektet er.

Myndighetene har også et annet prosjekt som heter «Fred på skolene». Dette prosjektet er i samarbeid med en NGOer som heter «Aldri mer Tortur». Jeg vet også veldig lite om dette prosjektet er vellykket, da den også er ganske ny. Begge disse bevegelsene kjenner jeg til og har hatt kontakt med, mens jeg var i Brasil. Jeg kommer til å følge disse prosjektene til Brasils myndigheter, for å se om disse gir gode resultater.

Videre har FN fått flere klager fra diverse menneskerettighetsorganisasjoner i Brasil. Klagene har blant annet vært at Brasil ikke etterlever ratifiserte konvensjoner. De leverer heller ikke til FN menneskerettighetsrapporter. Dette er påkrevde rapporter for de landene som har ratifisert FN-konvensjonene.

Jeg vil her konsentrere meg om menneskerettighetsbrudd på MST/medlemmer, selv om det er flere grove menneskerettighetsbrudd i landet. De som vil gå nærmere inn på disse bør lese Amnesty Internationals årlige MR/rapport om Brasil.

I de om lag 17 årene MST har eksistert er det over 2000 medlemmer som er blitt drept i jordkonflikter med blant annet delstatspolitiet og leiesoldatene til landeierne. Det finnes mange mørketall her. Bare i år er det 12 drepte, 179 fengslinger, 40 er blitt kastet ut av okkuperte områder, 56 landarbeidere er blitt torturert eller slått, mer enn 15 har fått dødstrusler. Dette er tall tatt fra MSTs årlige rapport. Den kirkelige kommisjonen for jordbruksproblemer i Brasil, har lignende rapporter som MST.

I artikkelen 7 i denne konvensjonen står det følgende:

«Ingen må utsettes for tortur eller for grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.»

Her ser vi klare brudd på disse.

Et annet nyere eksempel på MR/brudd er på arbeideren Christiano José Batista da Silva på 18 år. Han ble fengslet på grunn av at han deltok i tyveri av mat i Nordøst/Brasil. Det finnes ingen klare bevis på at han deltok på dette, men bare at han eventuelt var tilstede mens tyveriet pågikk. Når Christiano senere ble iden-

tifisert som MST-medlem, ble han ulovlig fengslet, torturert og så sendt til sykehuset for å ikke dø av skadene han ble påført av politiet. Han ble deretter satt i arrest uten dom inntil det ble startet en nasjonal og en internasjonal kampanje for å få han løslatt. Christiano ble løslatt etter mye press 11. desember 2001. Dette er bare et eksempel, det finnes mange flere lignende saker.

Artikkel 9 i den samme konvensjonen er et annet eksempel på brudd på menneskerettigheter i Brasil:

- «1. Enhver har rett til frihet og personlig sikkerhet. Ingen må utsettes for vilkårlig arrest eller annen vilkårlig frihetsberøvelse. Ingen må berøves friheten uten av slike grunner og i overensstemmelse med slik fremgangsmåte som er fastsatt i lov.
2. De som arresteres, skal ved pågrepelse underrettes om grunne til denne, og skal straks underrettas om enhver siktelse mot han.»

I 1996 ble 19 landarbeidere brutalt drept av politiet i Eldorado dos Carajás. Flere har senere dødd av skadene de fikk den dagen, og andre er ødelagt for livet. Deres ønske var jord, men de fikk i stedet døden. En av ofrene var en ung gutt som var både døv og stum. Han hørte ikke skuddene og ble henrettet kaldblodig av politiet. Denne rettssaken har pågått i flere år, den er blitt annullert, og nå skal den gjenopptas denne sommeren. Bevisene er klare for hvem som drepte da massakrene er tatt opp på video. Dette er en meget stor rettssak som foregår i Brasil akkurat nå.

Jeg vil til slutt bruke menneskerettighetsrapporten fra 2000, skrevet av Liv Kerr som er Norges Ambassadør i Brasil. Kerr skriver:

«Representanter for sosiale bevegelser er ofte ofre for tortur, vold og drap begått av dødsskvadroner. Volden retter seg i størst grad mot MST. Hvert år drepes opp til en håndfull av bevegelsens lokale ledere av revolvermenn leiet inn av godseierne, hvis land er okkupert av MST. Dødsskvadronene var involvert i drapene på i alt 47 personer som var involvert i lovlige eller ulovlige okkupasjoner av jord i 1998 (sitat fra MR/Rapporten fra s. 6 og 7).

2.4. Brasils konstitusjon og MST

Brasil fikk en ny konstitusjon i 1988, etter diktaturets fall i 1984. Den bygger blant annet på FNs menneskerettighetserklæring fra 1948. Brasil ble fra da av en såkalt demokratisk stat, men mange har fremdeles sin tvil og spør hva som er

demokrati? Jeg vil ikke ta denne diskusjonen her, siden jeg ikke skal skrive om demokrati, men om menneskerettigheter. Men kanskje det betyr det samme?

Brasils grunnlov snakker meget varmt om blant annet konvensjonen om de økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, og den sier at «Brasil er en demokratisk stat». Den sier videre at landet skal bygge et samfunn som er rettferdig, fritt og med solidaritetstanker som grunnpilarer. I artikkel 1 beskriver den retten til frihet og medborgerrettigheter, og i artikkel 3 uttrykker den klart og tydelig retten til mat, bolig, klær, jobb og så videre. Som nevnt bygger Brasils konstitusjon på Menneskerettighetserklæringen og Brasil har ratifisert flertallet av konvensjonene. Landet har ratifisert konvensjonene om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og om sivile og politiske rettigheter. Disse konvensjonene er forpliktende, men mange millioner av Brasils befolkning lever under ekstrem fattigdom, uten tilgang til verken mat, bolig eller annet grunnleggende et hvert mennesker har behov for. Mange, blant annet MST-medlemmer har blitt fengslet uten dom, slått, sparket, torturert, drept og andre flere ganger sensurert i mediene.

Brasils fattige lever som nevnt tidligere på under to dollar om dagen, som ifølge FN er fattigdomsgrensen. Minstelønnen er på om lag 1000 norske kroner per mnd, og dagens nåværende regjering gjør lite for å øke den. Den skal vist økes litt, men ikke nok til å brødfø en hel familie. Mens jeg var i Brasil for to år siden spurte jeg vanlig folk hvordan de klarte å overleve på minstelønnen. De sa at en vanlig liten leilighet i for eksempel Nord-Brasil i Recife, kostet dobbelt så mye som minstelønnen. Dette er i et vanlig arbeiderstrøk (der man også ser favelas). Det vil si at minstelønnen er ikke nok til en akseptabel bolig. For å få mat og klær må ofte flere familiemedlemmer bo sammen. Siden lønnen ikke streker til må ofte kvinnene (noen kvinner ønsker å være hjemme, mens deres barn er små) og deres barn jobbe eller ha strøjobber, med en uakseptabel lønn og dårlige arbeidsforhold. Det er stor arbeidsløshet i Brasil og spesielt for de som ikke har utdanning. Cardoso-regjeringen innførte for noen år siden et sosialprogram for bekjempelse av fattigdommen. De gir en minstelønn til de familiene som har barn sine på skole. Det sosiale programmet fungerer noe, men mange som lever på gata sier at de aldri ser noe til disse pengene. De sier at pengene forsvant i lommene på korruperte politikere. Korrupsjon er meget vanlig i Brasil og i Menneskerettighetsrapporten til den Norske Ambassaden påpekes korrupsjonen som et meget alvorlig problem for Brasil.

Jeg har her bare beskrevet de familiene som klarer seg på en eller annen måte, i tillegg finnes det mange uteliggere og gatebarn i Brasil.

2.5. Transcend-metoden

Jeg vil her bruke Transcend-metoden som Galtung kaller en konflikttransformasjon med fredelige midler. Transcend ble grunnlagt i 1993 og er et nettverk for fred med fredelige midler. Medlemmene er forskere og fredsaktivister fra hele verden. I denne metoden prøver disse å løse konflikter som FN eller andre ikke makter å løse. Det kan være spenninger mellom stater, som for eksempel Midt-Østen-konflikten. Når en konflikt har nådd toppen, må ofte en tredje part inn og der kan Transcend-metoden være til stor nytte. I boken «Johan uten land» sier Galtung at i 1995 arrangerte FN en konferanse om fattigdomsproblematikken og tilstede var Brasils daværende president Cardoso. Galtung sa at Cardoso var en forræder mot sin egen intelligens. Galtung sa dette på grunn av den skjeve sosiale fordelingen i landet og den strukturelle og kulturelle volden. Presidenten hadde lovet å forbedre disse forholdene da han ble valgt som president.

Galtung sier videre at «strukturell vold kan være like ille eller verre enn direkte vold. Mennesker dør eller lever miserable liv fordi de er politisk undertrykket, økonomiske utbytter eller fratatt muligheter til å være nær de som de ønsker å identifisere seg med, eller tvunget til å være nær de som de ikke setter pris på» (Sitat fra side ti *Håndbok i Transcend-metoden*).

Helt siden MST –De jordløses bevegelse –så dagens lys i midten av 1985, har det vært konflikter med landeiere og landets myndigheter. Konstitusjonen fra 1988 sier at «jord som ligger brakk skal tildeles til de som har behov for det». Det er om lag fem millioner landarbeidere som ikke har jord på grunn av landets politikk, spesielt fra 1970 og utover. Den skjeve fordelingen er egentlig fra kolonitiden, da europeere invaderte landet og drepte indianerne og fratok deres landområder.

Jeg vil nå prøve å anvende Transcend-metoden, som en visjonær tanke om et rettferdig samfunn for dagens fattige landarbeidere i Brasil.

1. Hva sier og mener MST- De jordløses bevegelse i Brasil?

- MST sitt mål er å få jord til de fem millionene jordløse i Brasil, og få til et rettferdig fordeling av goder for landets fattige, uten vold. De sier de vil okkupere jord inntil deres rett blir ivaretatt med fredelige midler. Deres eneste våpen er jordbruksredskaper, som de bruker i sitt arbeid med jorda.
- De sier også at de blir i de okkuperte områdene inntil landets myndighet, gir de jorden de har krav på ifølge grunnloven. Deres motto var og er «Okkupér! Produser! Stå imot!» Og nå er også «for et Brasil uten godseiere».

2. Dette er hva Brasils myndigheter har gjort i forhold til MST

- Brasils regjering (representert ved den forrige presidenten, Fernando H. Cardoso) har gjort lite i forhold til det de har lovet i hans regjeringstid. MST har i de årene de har eksistert gitt 300.000 familier tilgang til jord og 80.000 andre bor i midlertidige telteire og venter på jord fra staten. Den nå avgåtte regjeringen til Cardoso sa at 480.000 familier har fått jord i de siste sju årene, mens MST sier at det kun er halvparten. Cardoso ble ofte beskyldt for å være på landeierne side. Han ble ikke valgt bare av folket, men med god støtte fra landeiere, de militære, eliten og middelklassen. Cardoso selv har store landområder som han ivaretar dårlig og har vært i konflikt med MST av den grunn. MST har okkupert flere av Cardosos landområder og områdene til hans familie for å øke presset for en jordreform. Presidenten sendte da inn militærpolitiet og gjorde alt i sin makt for å svarteliste bevegelsen. Han sendte medlemmene i fengsel og sa at de ikke var politiske fanger, men pøbler.

3. Dette sier landets myndigheter til MST

- Myndighetene sier at MST må slutte å okkupere før de fordeler mer jord til de jordløse.

4. Dette sier det internasjonale samfunnet

- Det internasjonale samfunnet, her representert ved FN og OAS, ber landets myndigheter om å få til en rettferdig fordeling av jord. Flere land støtter bevegelsen med økonomisk støtte så vel som politisk. Mange brasilianere ønsker også fred og at fattigdommen avskaffes.
- Noen land som for eksempel USA og andre som tjener på andres fattigdom ønsker ikke jordreform. Da ville eliten miste makten og folket ville ha fordelt fellesgodene seg imellom. Disse må godta fordeling av fellesgodene, for å kunne få til en fredelig konfliktløsning.

5. Hva ville være målsettingen med jordreform for alle partene?

Man kunne redusere eller helt avskaffe fattigdom og nød i landet. Hvordan ville konflikttransformasjonen med fredelige midler vært da, ifølge Transcend-metoden? Jeg skal prøve å belyse dette:

1. Først slutter MST å okkupere jord og blir en del av den politiske prosessen i et demokratisk samfunn. De får da tilgang til både medier og jord til de som trenger det. Den brasilianske regjeringen har brukt mye maktmidler for å svarteliste bevegelsen. Bevegelsen gir på nytt regjeringen en frist for å gjennomføre en rettferdig fordeling av jord. Det er en forutsetning for at MST ikke okkuperer jord at regjeringen ettergir kravet om et rettferdig jordreform.

2. Den brasilianske regjeringen forbereder og setter i verk jordreform med en gang. De avskaffer fattigdommen og forholder seg til blant annet FN-konvensjonen «om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter for alle». Bygger blant annet flere skoler, flere arbeidsplasser, forbedrer boligene og de sanitære forholdene. Det er nok av ressurser, men viljen har vært liten siden kolonitiden. De aksepterer MST som en legitim bevegelse og anerkjenner de som en ikke-voldelig bevegelse.

3. MST aksepterer at regjeringen skal gjøre jordreform til fordel for sitt folks beste. De slutter å okkupere jord og gir regjeringen en frist for å fordele jorden.

4. Det internasjonale samfunnet (FN, OAS med flere) stiller krav og gir den brasilianske regjeringen ekspertise og eventuelt økonomiske midler til disposisjon for prosjekter som har formål å avskaffe nød. De sender FN-personell inn som observatører og rettferdighetsforkjempere fra alle verdens hjørner hjelper MST og regjeringen om et fredsmøte.

For å gjennomføre dette kunne det tenkes følgende tiltak:

- a) Direkte forhandlinger mellom MST og den brasilianske regjeringen (er allerede på gang).
- b) Direkte forhandlinger mellom mennesker som har stor innflytelse (disse må ha folkets tillit) i Brasil på vegne av de fattige og regjeringen.
- c) MST, FN, OAS (eller andre) og regjeringen har dialoger om det brasilianske samfunnets fremtid.

Mye av dette har MST allerede prøvd å forhandle med Cardoso-regjeringen om. Bevegelsen har presset myndighetene til å fordele jord til de jordløse, men har ikke fått fullt gjennomslag. Her kunne FN vært en mye større pådriver for avskaffelse av fattigdommen i Brasil. FN må i hvert fall kreve at de ratifiserte konvensjonene skal gjennomføres, blant annet om de politiske og sivile og de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene.

Landets elite må bli fratatt sin makt, fordi de undertrykker sitt folk i form av sult og fattigdom. Dette bør skje med fredelige midler. Enten må eliten gå med på dette frivillig, ellers vil det i nærmeste fremtid bryte ut en sosial revolusjon i Brasil, slik som den franske revolusjonen eller andre revolusjoner. Eller med ordene til Plinio de Arruda Sampaio, som er en velkjent advokat og en av grunnleggerne av PT √ Arbeiderpartiet i Brasil. På en forelesning på universitetet i Nottingham, høsten 2001, sa han følgende om Brasil og MST: «Hvis MST blir forbudt kommer det til å bryte ut en sosial revolusjon i landet».

KAPITTEL 3

3.1. Konklusjonen: Brasils fortid, nåtid og hva med deres fremtid?

Jeg har konkludert i denne oppgaven at Brasil bryter med blant annet FNs konvensjoner og med landets konstitusjon. De sier klart og tydelig i konvensjonene, som de har ratifisert og i landets konstitusjon, at de skal ta vare på landets fattige. Regjeringen har satt i gang en rekke tiltak for menneskerettigheter. Et helhetssyn er at landet må følge opp sine vedtatte og ratifiserte konvensjoner og landets konstitusjon. Landet trenger en grunnlov, der landets befolkning i praksis kan føle de har en rettsstat. Der de føler at de blir tatt vare på og at de er likeverdige mennesker. Brasilianere flest er stolte av sitt land og elsker sitt hjemland. MST sier i en av kampsangene sine «Det er av kjærlighet til folket at vi går foran som et godt eksempel». De sier at de gir fattige nye muligheter og et håp om en bedre framtid! Mange har stor tro på MST og deres kamp for jord som helt rettferdig.

Jeg mener at de som ønsker et rettferdig land for sine fattige, at de må stille krav til landets myndigheter om å etterleve sine forpliktelser, til landets fattige.

Jeg ville med denne oppgaven å sette fokus på menneskerettighetsproblematikken til Brasil og senere eventuelt få økonomisk støtte til menneskerettighetsprosjekter i Brasil. Brasil er mer enn samba, fotball og karneval. Brasil er også et land med store og dype sosiale problemer. «Det er et stort og vakkert land, men landets fattige nyter ikke av de fellesgodene».

Jeg vil avslutte med den brasilianske pedagogen Paulo Freire sin tankeprosess: «Når den kritiske bevisstheten vekkes, fører dette til at en sosial misnøye kommer til uttrykk, fordi denne misnøyen utgjør en virkelig del av en situasjon der menneskenes undertrykkes» (sitat fra side 19 i *De undertryktes pedagogikk*). Freire sier også «at folket må frigjøre sine menneskelige evner og de må gjenvinne sin verdighet og selvaktelse». Der møter vi blant annet MST i de jordløses bevegelse i Brasil, de okkuperer for sin verdighet og frigjør seg fra de undertrykkerne i lan-

det, og tar del av sin egen framtid «Jord til å dyrke og en bedre tilværelse for dagens jordløse i Brasil.»

Det har vært meget vanskelig å være en nøytral student i denne prosjektoppgaven siden jeg kaller meg menneskerettighetsforkjemper og alltid vil ta parti for de svakeste i Brasil. Den dagen Brasil tar vare på landets fattige, da vil jeg støtte Brasils regjeringer.

HVORFOR JORDREFORMER NÅ!

Hvorfor jordreformer nå!

Å si til deg gratulerer med dagen er altfor lite.

En gave kan jeg ikke gi deg.

Men du har lært meg i disse årene du har eksistert at ved å være våken, er det muligheter for å drømme.

Hva kan jeg nå forplikte meg til på min lange vei?

Det er bare å se i øynene til de jordløse.

Det er bare være et menneske i mit opprop/min deklarasjon!

Det er å skrike at krigen er urettferdig hvis formålet er ondsinnet.

Men det er sult, fattigdom hvis det er barn som sover på gata.

Hvis urettferdigheten har Makt.

Da sier jeg ganske enkelt at å føre en krig er nødvendig!

Jeg har nå kjent deg ganske lenge, men jeg så ikke din fødsel.

Jeg ser på meg selv som ganske stor, men jeg ser på deg som likedan.

Det er gått 15 år siden du ble født og mange mennesker har fått jord til å dyrke!

I din K- for kollektivisering

og S- for sosialisering

Og i J- er tid til jord og ømhet

For at drømmen skal realiseres, Gratulerer MST- Fordi jordreformer er Nå!

Zé Pinto, Belo Horizonte-Mg 1999.

Litteraturliste:

Jayme Benvenuto Lima JR. (2001): *Os Direitos Humanos, Econômicos, Sociais e Culturais* (Menneskerettigheter √ De økonomiske, sosiale og den kulturelle rettigheter). Rio de Janeiro - São Paulo: Forlaget Renovar.

Cynthia Robert og Danielle Marcial (1999): *Direitos Humanos √ Teoria e Prática* (Menneskerettigheter √ Teori og Praksis). Rio de Janeiro: Forlaget Editora Lumen Juris.

Sekretaria Nacional de Direitos Humanos (Det nasjonale sekretariat for Menneskerettigheter, 2001) Recife, Forlaget Comunigraf.

Consórcio Universitário Pelos Direitos (Universitets Konsortium for Menneskerettigheter) (2001) *Manual de Mídia e Direitos Humanos* (Media Manual for Menneskerettigheter). Utgitt av dem selv.

Direitos Humanos no Brasil 2001 (Menneskerettigheter i Brasil 2001) Utgitt av Rede Social de Justiça e Direitos Humanos.

MST √ De jordløses bevegelse i Brasil (2001) *Relatório √ Brasil* (Rapport om Brasil), utgitt av MST.

B. Calheiros Bomfim (1998): *Den brasilianske republikanske konstitusjonen* √ 8. utgave √ Forlaget Editora Destaque.

Balanco da Cidadania √ *Direitos Humanos direito de todos* (Menneskerettigheter √ En rettighet er for alle (2001) Brasília, utgitt av Den Brasilianske Republikken.

Conflitos no Campo, i Brasil 2000 (Konflikter på landsbyen), Utgitt av CPT √ Comissão Pastoral da Terra (Den kirkelige kommisjonen for jordbruksspørsmål).

Agenda 2002: *MST √ De jordløses bevegelse i Brasil*, utgitt av MST.

Bernardo Mancano Fernandes (2000): *A Formação do MST no Brasil* (hvordan MST ble til i Brasil), São Paulo, Forlaget Vozes.

Paulo Freire (1999 norsk oversettelse): *De undertryktes pedagogikk*, Ad Notam Gyldendal.

Maktens Kanaler √ *Latin √ Amerikaårboka 2000*, Solidaritet Forlag.

Terra √ *De jordløses bevegelse* (1998) √ utgitt av Latinamerikagruppene i Norge i forbindelse av Sebastião Salgado-utstillingen.

KGL Norsk Ambassade i Brasil (2000). Menneskerettighetsrapport om Brasil.

Menneskerettigheter √ *En Innføring* (1999) Oslo, Humanist Forlag.

Menneskerettigheter 2000, utgitt av Utenriksdepartementet.

Aage Rognsaa (2001) *Prosjektoppgaven √ Krav til utforming*, Universitetsforlaget.

Lars Petter Soltvedt (2001) *Hva vil det si å skrive en prosjektoppgave?* Metodeforelesning.

«Internasjonal Konvensjon om Sivile og Politiske rettigheter», Vedtatt av FNs generalforsamling 16 januar 1996.

«Internasjonal Konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter», Vedtatt av FNs generalforsamling 16 januar 1996.

Johan Galtung: *Johan uten Land* (2000), Aschehoug.

Konflikttransformasjon med fredelige midler (Transcend-metoden) (1999), En håndbok for FNs Crisis Environment Training Initiative og Disaster Management training program MME, Sandnes (oversettelse til norsk).

Betty Maria Furrevik: «Brasil – stort land og store problemer» (oktober 99) – Leserinnlegg i Dagsavisen.

Betty Maria Furrevik: «Gratulerer med Menneskerettighetsdagen» (desember 2000) – Kronikk om Menneskerettigheter i avisen Klassekampen.

RV-hefte, nr 4 2002
25 kroner